

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi ^(*)

Meral ELİKESİK ^(**)

Mete ALIM ^(***)

Öz: Bu araştırma Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerini bazı değişkenlere göre durumunu belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, Tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2010-2011 Eğitim-Öğretim yılında Erzurum İli, Aziziye, Palandöken ve Yakutiye ilçelerinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır.

Çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerini bazı değişkenlere göre incelemek amacıyla Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empati Eğilim Ölçeği (EEÖ) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler amaçlarına uygun olarak SSPS' de aritmetik ortalama ($\bar{X}$), Kruskal Wallis Testi ve t-testi kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgulara göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empati beceri puan ortalamaları cinsiyet, öğrenim durum, mesleki kıdem, son bitirilen alan (öğretmenlikte/meslekte esas alınan), empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılma değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Empati, empatik beceri, Sosyal Bilgiler, iletişim

The Investigation of Empathic Skills of Social Sciences Teachers in Terms of Some Variables

Abstract: This study was carried out with situation of Social Studies teachers' empathic skills according to some variances. In the study, Survey Method were used. Determining the empathic skills of Social Studies teachers in terms of some variances makes up the quantitative scope of the study. Social Studies teachers serving in 2010 – 2011 Education year in Erzurum City, Aziziye, Palandöken and Yakutiye counties make up the population of the research.

Empathy Tendency Scale (EEÖ) developed by Dökmen (1988) was used in order to determine the empathic skills of teachers in terms of some variances. The data obtained conveniently for its purposes was analyzed using frequency in SSPS arithmetic average ($\bar{X}$), Kruskal Wallis Test and t-test. According to findings, average of empathy skill points of Social Studies teachers changes according to variances of gender, education level, professional position, the last field finalized (in teaching / considered essential in the profession), attendance to the on the job training course.

Keywords: Empathy, Empathic Skill, Social Studies, Communication

*) Bu makale Doç.Dr. Mete ALIM danışmanlığında Meral Elkesik'in hazırladığı "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Empati ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı Doktora tezinden çıkarılmıştır.

**) Dr., Öğretmen, Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğü, (e-posta: meral_elikesik_19@hotmail.com)

**) Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım

Giriş

Sosyal Bilgiler bir yandan öğrenciyi toplumsallaştırmayı, diğer yandan görev ve sorumluluklarının bilincinde olan iyi yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal Bilgiler; bireyin yaşamında karşısına çıkacak olan çeşitli sorulara en uygun cevabı verebilmesi için bireyi hayata hazırlamakta, ona hayatın içinden olaylarla, bu olaylardan nasıl ders alması gerektiğini, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını hatırlatmakta ve öğretmektedir (Savaş ve Ünüvar, 1999:1). Bu süreçte insanlar diğer insanlarla iletişim kurmak zorundadır. Empati insanların birbirini anlamasında önemli bir yere sahiptir. Bireyin, karşısındaki kişinin duygularını anlaması, onun yerine kendini koyabilmesi iletişimde yaşanan sorunları da en aza indirebilmektedir. Günlük yaşamda kişilerarası iletişimin kaçınılmaz olması, empatinin önemini arttırmaktadır.

Empati, bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması şeklinde tanımlanmıştır (Dökmen, 2001, s.135). Bellous'a (2001) göre, empati kurmak ilişkilerde gerekli olan zihinsel ve duygusal ortamın yaratılmasını sağlamaktadır. Empati kurmak, diğer kişinin yabancı olunan yaşantısını anlamayı kolaylaştırmaktadır. Katz'a (1963) göre, empati kurmak bir kişinin zihinsel gücünün sınırlarını genişletmektedir. Empati kuran kişi diğer insanları önyargı ile değerlendirmemektedir (Aktaran: Özbek, 2004:10).

Empati insanlardaki merhamet duygularını harekete geçiren bir etkiye sahiptir. İnsanlara veya hayvanlara davranışlarımızda etkili bir role sahip olmaktadır. Bazı araştırmacılar, empati ile hayvanlara yaklaşım ve hayvanlara işkence etme davranışı arasında arabulucu ve bütünleştirici bir rol olduğunu bulmuşlardır. Aynı zamanda empati, saldırganlık davranışında azaltıcı bir etkiye sahiptir. Kişilerin, kendilerini başka bir canlının (insan, hayvan, bitki) yerine koyarak, saldırgan tutumlarını azaltmaları beklenmektedir (Ekinci, 2009:21). Empati ile çocuklara karşılıklı anlayış, hoşgörü, saygı ve davranışlar kazandırılarak, insan haklarına saygılı birer vatandaş olmaları sağlanmakta, vatandaşlık eğitimi çerçevesinde çocuğun yaptığı davranışın diğer insan/insanlar üzerinde oluşturacağı etkinin farkına varması kazandırılmaktadır (Kabapınar, 2002:259).

Okullarda eğitim ve öğretimin kalitesi öğretmenlerin öğrencileriyle kurdukları sağlıklı iletişimle mümkün olmaktadır. Öğretim için programlar, planlar yapılmakta; zaman ve emek harcanmaktadır. Amaca ulaşabilmek için bu yapılanların etkili iletişimle desteklenmesi gerekmektedir. Bu da öğrencileri anlamakla, onlarla empati kurmakla gerçekleşmektedir. Sosyal Bilgiler dersi, kişinin gereksinimleri ve toplumun beklentileri arasında dengeyi sağlamada insanlara gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırılmaları açısından sorumlulukları disiplinler arası ve çok yönlü yaklaşımlar kullanarak kişilere belli bilgi, beceri kazandırma ve bunu toplumlar arası etkileşim ortamı içinde sürdürmeyi amaçlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersi eğitimi ile bireyin yaptığı davranışın diğer insanlar üzerinde oluşturacağı etkinin farkına varmasını sağlayacaktır. Öğrencinin bu yöndeki deneyiminin gelişmesi için empati becerisi önemli bir yere sahip olacaktır. Empati ile

karşındaki insanın neler düşündüğünü, neler hissettiğini, onların bakış açılarını anlamaları kolaylaşacaktır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri sınıf ortamının yöneticisi ve bir rehberi olmaktadır. Bu süreçte eğitim ortamının da olanaklarını düşünerek uygun yöntem ve teknikleri belirlemekte ve uygulamaktadırlar. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını belirlemede, içinde bulundukları ruhsal durumu anlamada, onlara en iyi öğretim tekniğini kullanmada, veli beklentilerini anlamada ve diğer sosyal ilişkilerde bulunma konusunda empati becerisine sahip olmaları gereklidir. Öğrencileriyle iletişim kurarken onları anlamaları, öğretmenlerin empatik olabilme derecelerine bağlı olmaktadır. Bu da Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerisine sahip olmasını önemli kılmaktadır.

Öğrencilerin toplumsallaştırıldığı, görev ve sorumluluklarının bilincinde olma alışkanlıklarının verildiği Sosyal Bilgiler dersinde, empati ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilere sahip olması eğitimin ve öğretimin kalitesini etkileyecektir. Bu nedenle araştırma, empatik beceriyi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden oluşan evren ve örneklem üzerinde ele alıp incelemek ve bu konu ile ilgili bilgi birikimine bir katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Problem Durumu

Bu araştırmanın temel amacı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerini bazı değişkenlere göre incelemektir.

Araştırmanın problem cümlesi ise “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri bazı değişkenlere göre ne durumdadır?” şeklinde ifade edilebilir. Bu bağlamda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri cinsiyete,
 2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri öğrenim durumuna,
 3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri mesleki kademeye,
 4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri son bitirilen alana,
 5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılma durumuna göre,
- anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, Tarama modeli kullanılmıştır. Tarama Modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2002:77). Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşullarında olduğu gibi tanımlanmaktadır. Çalışmada yer alan duruma ilişkin hipotezleri test etmek veya soruları cevaplamak için veri toplamayı kapsamaktadır (Nazik ve Arlı, 2004:5-7).

1.2. Evren ve Örneklem

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerini belirlemek için yapılan çalışmanın evrenini 2010-2011 Eğitim-Öğretim yılında Erzurum İli Aziziye, Palandöken ve Yakutiye ilçelerinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Tüm Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ulaşıldığı için örneklem alınmamıştır. Dolayısıyla araştırma 64'ü bay ve 30'u bayan olmak üzere toplam 94 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 6 kişi araştırmaya katılmak istememiştir. Empati Eğilim Ölçeğine (EEÖ) katılan öğretmenlerin öğrenim durumları incelendiğinde 5'inin ön lisans, 78'inin lisans, 8'inin yüksek lisans ve 2'sinin doktora mezunu oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin 6'sı 1-5 yıl, 30'u 6-10 yıl, 23'ü 11-15 yıl, 13'ü 16-20 yıl, 4'ü 21-25 yıl, 18'i 26 ve daha fazla yıl mesleki kıdeme sahiptirler. Öğretmenlerin son bitirdikleri alana (öğretmenliğe/mesleğe esas alınan) göre, 35'i Sosyal Bilgiler, 16'sı Coğrafya, 42'si Tarih mezunudur. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılmaları ele alındığında 69'unun hiç katılmadığı, 24'ünün 1-3 kez, 1'inin daha fazla katıldıkları belirlenmiştir (Tablo 1.).

Tablo 1. Empati Eğilim Ölçeğine (EEÖ) Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin Özellikleri

ÖZELLİKLER		f	%
CİNSİYET	Bayan	30	31,9
	Bay	64	68,1
ÖĞRENİM DURUMU	Ön lisans	5	5,3
	Lisans	78	83,0
	Yüksek lisans	8	8,5
	Doktora	2	2,1
MESLEKİ KIDEM	1–5 yıl	6	6,4
	6–10 yıl	30	31,9
	11–15 yıl	23	24,5
	16–20 yıl	13	13,8
	21–25 yıl	4	4,3
	26 ve daha yukarısı	18	19,1
SON BİTİRİLEN (ÖĞRETMENLİĞE / MESLEĞE ESAS ALINAN) ALAN	Sosyal Bilgiler	35	37,0
	Coğrafya	16	17,0
	Tarih	42	44,7
	Diğer	1	1,1
EMPATİ İLE İLGİLİ HİZMET İÇİ EĞİTİM KURSUNA KATILMA	Hiç katılmadım.	69	73,0
	1–3 kez katıldım.	24	25,5
	4–6 kez katıldım.	-	-
	Daha fazla katıldım.	1	1,1

1.3. Veri Toplama Araçları

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerini belirlemek amacıyla Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empati Eğilim Ölçeği (EEÖ) kullanılmıştır. Empati Eğilim Ölçeğinin amacı, kişilerin günlük yaşamdaki empati kurma potansiyellerini ölçmektir. Araştırmanın bağımsız değişkenlerini ölçmek için araştırmacı tarafından bir kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Bu form Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetini, öğrenim durumunu, mesleki kıdemini, son bitirdikleri (öğretmenliğe/mesleğe esas alınan) alanı ve empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılma durumunu belirlemeye yönelik sorulardan oluşmuştur.

Araştırmanın güvenirlik çalışmasında, Empati Eğilim Ölçeği (EEÖ) pilot denemesi yapıldıktan sonra elde edilen veriler bilgisayarda SPSS (Statistic Program For Social Sciences) programına aktarılmıştır. Empati Eğilim Ölçeği (EEÖ) güvenirlik analizinde Cronbach Alfa testinden faydalanılmıştır. Empati Eğilim Ölçeği (EEÖ) kişisel olmayan likert tipi ölçek olarak geliştirilen maddelerinin güvenirlik analizi 0,64 olarak hesaplanmıştır.

1.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Empati Eğilim Ölçeği'nden (EEÖ) elde edilen verilerin analizinde SPSS kullanılmıştır. Verilerin SPSS programında analiz edilmesinden önce değerlendirmeye alınan Empati Eğilim Ölçeklerine (EEÖ) 1'den başlayarak 94'e kadar numara verilmiştir. Empati Eğilim Ölçeğinde (EEÖ) ikinci kısmında yer alan "Tamamen Uygun" seçeneğine 5, "Oldukça Uygun" seçeneğine 4, "Kararsızlık" seçeneğine 3, "Oldukça Aykırı" seçeneğine 2 ve "Tamamen Aykırı" seçeneğine 1 puanları verilmiştir.

SPSS paket programına yüklenen veriler, araştırmanın problemi ve alt problemleri doğrultusunda istatistiksel işlemlere tabi tutulmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Empati Eğilim Ölçeğindeki (EEÖ) her bir maddeye verdikleri yanıtların aritmetik ortalamalarına göre yorum yapılmıştır. Veri toplama araçlarında kullanılan beşli derecelendirme ölçeğine uygun olarak, elde edilen ortalama puanların derecelendirilmesi ve yorumlanmasında; 1.00-1.80 "Tamamen Aykırı", 1.81-2.60 arası "Oldukça Aykırı", 2.61- 3.40 arası "Kararsızlık", 3.41- 4.20 arası "Oldukça Uygun" ve 4.21- 5.00 arası "Tamamen Uygun" temel alınmıştır.

Empati Eğilim Ölçeği (EEÖ) ile elde edilen veriler aritmetik ortalama, t-testi ve Kruskal Wallis Testi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablollaştırılmış ve yorumlanmıştır. Verilerin analizinde önem düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark gösterip göstermediği bağımsız gruplar t-testi; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin öğrenim durumu, mesleki kıdem, son bitirilen alan ve empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılma değişkenine göre anlamlı fark gösterip göstermediği ise Kruskal Wallis Testi ile incelenmiştir.

2. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde alt problemlerden elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiş, yorumları yapılmıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik beceri durumlarına ilişkin ifadelerinde aldıkları puan ortalamalarının dağılımları Tablo 2’de incelenmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Beceri Durumları

Soru No	Soru	Ortalama $\bar{X}$
1	Çok sayıda dostum var.	4,28
18	Genellikle hayatımdan memnunum.	4,08
5	Başkalarının problemleri beni kendi problemlerim kadar ilgilendirir.	3,98
4	Bana dertlerini anlatanlar yanımdan ferahlamış ayrılırlar.	3,96
17	Bir yakınıma derdimi anlatmak beni rahatlatır.	3,92
19	Yakınlarım bana sık sık derdini anlatır.	3,91
9	Çevrede çok sevilen bir insanım.	3,88
16	Girişken bir insanım.	3,80
20	Genellikle keyfim yerindedir.	3,80
14	Genellikle insanlara güvenirim.	3,79
10	Televizyondaki filmler mutlu sona ulaşınca rahatlarım.	3,71
2	Film seyrederken bazen gözlerim yaşarır.	3,68
13	Sinirli bir insanım.	3,12
12	İnsanların çoğu bencildir.	2,96
7	İnsanların film seyrederken ağlamaları tuhafıma gider.	2,82
15	İnsanlar beni tam olarak anlayamıyorlar.	2,68
11	Düşüncelerimi başkalarına iletmekte güçlük çektiğim olur.	2,53
6	Duygularımı başkalarına iletmekte güçlük çekerim.	2,40
3	Sıklıkla kendimi yalnız hissedirim.	2,37
8	Birisiyle tartışırken bazen dikkatim onun söylediklerinden çok vereceğim cevap üzerine yoğunlaşır.	2,06
TOPLAM		3,39

Tablo 2’ye bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik beceri durumlarına ilişkin ifadelerinde aldıkları puan ortalamaları 4,28 ile 2,06 arasında değişmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik beceri durumlarına ilişkin olarak en yüksek düzeyde görüş bildirilen ifade “Çok sayıda dostum var.” ifadesi olmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empati beceri durumlarına ilişkin görüşlerinde en düşük düzeyde görüş bildirilen ifade ise “Birisiyle tartışırken bazen dikkatim onun söylediklerinden çok vere-

ceğim cevap üzerine yoğunlaşır” ifadesi olmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Empatik Eğilim Ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 3.39’dur. Bu ortalama Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin “kararsızlık” düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri cinsiyet değişkenine göre t- testi sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Becerilerine Farklılığın
“Cinsiyete” Göre Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SK	sd	t	Anlamlılık Düzeyi
Empatik Beceri	Bayan	30	3,330	0,348	92	-1,267	P= 0,208
	Erkek	64	3,421	0,313			

Bu bulgulara göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri cinsiyete göre farklılaşmamaktadır [t (-1,267)= 92; 0,208>0,05]. Buna göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empati becerilerinin, cinsiyetlerine bağlı olarak değişmediği söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri öğrenim durumu değişkenine göre Kruskal Wallis Testi ile karşılaştırılmış ve sonuçları Tablo 4’te incelenmiştir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Becerilerinin “Öğrenim Durumuna” Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Öğrenim Durumu	N	Sıra Ort.	SD	X ²	P
Ön Lisans	5	68,50	3	4,064	0,255
Doktora	2	63,00			
Lisans	79	46,30			
Yüksek Lisans	8	42,31			

Yukarıdaki tabloya göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin öğrenim durumuna göre farklılaşmadığı anlaşılmıştır [$\chi^2(3)=4,064$; p=0,255; p>0,05]. Ancak, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin öğrenim durumu sıra ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek empatik beceriye ön lisans mezunu öğretmenlerin ($\bar{X}=68,50$), en düşük empatik beceriye yüksek lisans mezunu öğretmenlerin ($\bar{X}=42,31$) sahip oldukları belirtilebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri mesleki kıdem değişkenine göre Kruskal Wallis Testi sonuçları ile Tablo 5’te incelenmiştir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Becerilerinin “Mesleki Kıdeme” Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Mesleki Kıdem	N	Sıra Ort.	SD	X ²	P
26 ve Daha Yukarısı	18	64,42	5	9,546	0,089
1-5 Yıl	6	51,83			
16- 20 Yıl	13	46,27			
11- 15 Yıl	23	42,30			
6- 10 Yıl	30	42,23			
21- 25 Yıl	4	38,25			

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri ile mesleki kıdem değişkeni arasında anlamlı bir fark ortaya konulamamıştır [$\chi^2(5) = 9,546$; $p = 0,089$; $p > 0,05$]. Buna göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empati becerileri, meslekteki hizmet yılına bağlı olarak değişmemektedir. Ancak, mesleki kıdem değişkeni ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek empatik beceriye 26 ve üzeri yıl çalışan öğretmenlerin ($\bar{X} = 64,42$), en düşük empatik beceriye 21-25 yıl arasında çalışan öğretmenlerin ($\bar{X} = 42,31$) sahip oldukları söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri son bitirilen alan değişkenine göre Kruskal Wallis Testi sonuçları ile Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Becerilerinin “Son Bitirilen Alana” Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Son Bitirilen Alan	N	Sıra Ort.	SD	X ²	P
Tarih	42	50,14	2	2,791	0,248
Sosyal Bilgiler	35	47,79			
Coğrafya	16	37,03			

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri son bitirilen alan değişkenine göre Kruskal Wallis Testi sonuçları ile incelenmiş ve anlamlı bir fark ortaya konulamamıştır [$\chi^2(2) = 2,791$; $p = 0,248$; $p > 0,05$]. Bu verilere göre son bitirilen alan değişkeni ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek empatik beceriye tarih alanından mezun olan öğretmenlerin ($\bar{X} = 50,14$), en düşük empatik beceriye coğrafya alanından mezun olan öğretmenlerin ($\bar{X} = 37,03$) sahip oldukları görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılma değişkenine göre Kruskal Wallis Testi sonuçları ile Tablo 7’de incelenmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Becerilerinin “Hizmet İçi Eğitim Kursuna” Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılma	N	Sıra Ort.	SD	X ²	P
1-3 kez katıldım	24	48,15	2	0,025	0,987
Hiç katılmadım	69	47,31			
Daha fazla katıldım	1	45,00			

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin, empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılma durumuna göre anlamlılık gösterip göstermediği Kruskal Wallis Testi ile incelenmiş (Tablo 7) ve anlamlı bir fark ortaya konulamamıştır [$\chi^2(2)= 0,025$; $p=0,987$; $p>0,05$]. Bulgulara göre, empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılma ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek empatik beceriye empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna 1-3 kez katılan öğretmenlerin ($\bar{X}= 48,15$), en düşük empatik beceriye empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna daha fazla katılan öğretmenlerin ($\bar{X}= 45,00$) sahip oldukları söylenebilir.

Sonuçlar, Tartışma ve Öneriler

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Empatik Eğilim Ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 3.39 olarak bulunmuştur. Bu ortalamaya göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin “Kararsızlık” düzeyinde olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, empatik becerilerinin istenen düzeyde olduğu söylenemez.

Pala (2008) çalışmasında öğretmen adaylarının empati kurma düzeylerini incelemiş ve öğretmen adaylarının empati kurma düzeylerini 3.5 (oldukça uygun) olarak belirlemiştir. Maden ve Durukan (2011) tarafından Türkçe öğretmeni adaylarının empatik eğilim düzeyleri üzerine bir araştırma yapılmış ve Türkçe öğretmenlerin empatik eğilim düzeyleri 3.40 (Kararsızlık) olarak ortaya konulmuştur. Akbulut ve Sağlam (2010) Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerini incelemişler ve empati kurma düzeylerinin 3,63 (Oldukça Uygun) olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik eğilim düzeyleri istenen düzeyde değildir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, empatik eğilim düzeylerini yükseltecek önlemlerin alınması sağlanabilir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine eğitim fakültelerinde bu konu ile ilgili teorik ve uygulamalı eğitimin verilmesi, empatinin gelişimini sağlayacak etkinliklere yer verilmesi faydalı olabilir.

2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri ile cinsiyetleri arasında 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamış, ancak erkek öğretmenlerin empatik becerilerinin ($\bar{X}=3,421$) bayan öğretmenlerin empatik becerilerine ($\bar{X}=3,330$) göre daha

yüksek olduğu görülmüştür. Bunun nedeni araştırmaya katılan erkek öğretmenlerin sayısının (64), bayan öğretmenlerin sayısından (30) fazla olması olabilir. Literatürde cinsiyet değişkeni ile empatik beceri ilişkisini inceleyen araştırmalarda, araştırma bulgularıyla farklılık ve paralellik gösteren sonuçlar olduğu göze çarpmaktadır.

Ataşalar (1996), Erçoşkun (2005), Erçoşkun, Dilekmen, Ada ve Nalçacı (2006), Genç ve Kalafat (2008), Yılmaz ve Akyel (2008), Pala (2008), Akçakoyun, Çalışkan ve Karlı (2010), Kolayış ve Yiğiter (2010) ile Maden ve Durukan (2011) yaptıkları çalışmalarda empatik eğilim düzeyi ve empatik beceri ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya koymamışlardır. Buna karşılık, Barut (2004), Alver (2005), Rehber (2007) ile Akbulut ve Sağlam (2010) yaptıkları araştırmalarda empatik eğilim düzeyi ve empatik beceri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık belirlemişlerdir.

3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerileri ile öğrenim durumu arasında önemli bir fark bulunamamıştır [$\chi^2(3)=4,064$; $p=0,255$; $p>0,05$]. Bulgulardan elde edilen veriler değerlendirildiğinde ön lisans mezunu öğretmenlerin ($X=68,50$) empatik becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ön lisans mezunu olanların içerisinde eski öğretmen okulu mezunları da bulunmaktadır. Bu öğretmenlerin hem mesleki kıdem ve tecrübeleri hem de özellikle köylerde halk ile iç içe daha fazla zaman geçirmiş olmaları empatik becerilerinin daha yüksek olmasında etkili olmuş olabilir.

Tanrıdağ (1992)'in araştırmasına göre, lisansüstü programlara katılan psikologların empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin, lisans programlarından mezun olanlara kıyasla daha yüksektir. Barut (2004) ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin empatik eğilimlerinin mezun oldukları okullara göre anlamlı bir farklılaşma gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Çelik ve Çağdaş (2010) ise Okul Öncesi öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin; eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

4. Araştırmaya göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin mesleki kıdeme göre değişmediği söylenebilir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 26 yıl ve daha fazla çalışan öğretmenlerin ($X=64,42$) empatik becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Mesleki kıdemi 26 yıl ve daha fazla olan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer alan insan ilişkileri, iletişim becerileri vb. konuların kavratılmasında birikimlerinin çok olması, mesleki tecrübelerinin fazla olması etkili olmuş olabilir.

Köseoğlu (1994)'nin araştırmasında, mesleki kıdemi 10 yıldan az olanların empatik beceri puanlarının mesleki kıdemi 10 yıldan fazla olanlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Barut (2004) yapmış olduğu araştırmada, öğretmenlerin empati eğilim düzeylerinde meslekteki hizmet yılı değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kılıç (2005) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin empatik beceri puanlarının mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulunmuştur. Alper (2007) çalışmasında Sınıf öğretmenlerinin empati becerileri puanlarının mesleki kıdemlerine göre anlamlı bir farklılık göstermedi-

ğini belirlemiştir. Yavaş (2007) yapmış olduğu çalışma da öğretmenlerin empati becerilerinde mesleki kıdem değişkeni bakımından anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Akbulut ve Sağlam (2010) Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Çelik ve Çağdaş (2010) araştırmalarında öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin mesleki kıdeme göre önemli bir fark göstermediğini bulmuşlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 26 yıl ve daha kıdemli olanların empatik becerilerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Mesleki tecrübelerinin bunda etkili olduğu söylenebilir. Bu nedenle göreve başlayan stajyer öğretmenlere verilen uygulamalı ve teorik eğitimde iletişim ve empatik becerileri geliştirmeye yönelik faaliyetlere yer verilmesi yararlı olacaktır.

5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin son bitirilen alana göre değişmediği söylenebilir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde en yüksek empatik beceriye Tarih alanından mezun olan öğretmenlerin ($X=50,14$) sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle bazı tarih konularının empatik uygulamalara daha elverişli olması bunda etkili olmuş olabilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanan bu çalışma, aynı değişkenlerle farklı branşlardaki öğretmenlerin empatik becerilerini belirlemede de kullanılabilir.

6. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin, empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılma değişkenine göre farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılma durumuna göre en yüksek empatik beceriye 1-3 kez kursa katılan öğretmenler ($X=48,15$) sahiptir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empati ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılması, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin gelişmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Yavaş (2007) yapmış olduğu araştırma da, sınıf öğretmenlerinin empatik becerilerinin iletişim dersine/seminerine katılma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik empati ile ilgili hizmet içi eğitim seminerlerinin sayısının artırılması faydalı olabilir.

Bunlara ek olarak, buna benzer çalışmaların diğer illerimizde çalışan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak da yapılması ve sonuçların karşılaştırılması yararlı olacaktır. Ayrıca, araştırma yapılırken Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerini ölçme ile ilgili sınırlı sayıda ölçme araçları olduğu görülmüştür. Empatik becerileri ölçmeye yönelik ölçme araçlarının geliştirilmesi faydalı olabilir.

Kaynakça

- Akbulut, E. ve Sağlam, H., İ. (2010). “Sınıf Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, (7)2, 1068- 1083.
- Akçakoyun, F., Çalışkan, E. ve Karlı, H. (2010). “Dövüş ve Takım Sporcularının Empati Düzeylerinin Karşılaştırılması”. *Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, (3)2, Temmuz, 1309-1336.
- Alver, B. (2005). “Psikolojik Danışma ve Rehberlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Empatik Beceri ve Karar Verme Stratejilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi”. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Bahar, 14, 21.
- Alper, D. (2007). *Psikolojik Danışmanlar ve Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Zekâ Düzeyleri-İletişim ve Empati Becerilerinin Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ataşalar, J. (1996). *Üniversite Öğrencilerinin, Empatik Eğilim Düzeylerine Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Kendini Açma Davranışları*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barut, Y. (2004). “Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri İle Çatışma Eğilimi Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya.
- Bellous, J., B. (2001). Considering Empathy Some Preliminary Definition, <http://www.mcmaster.ca/mjtm/bellous1.htm>.
- Çelik, E. ve Çağdaş, A. (2010). “Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelemesi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23.
- Dökmen, Ü. (1988). “Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, XXI (1-2), 155-190.
- Dökmen, Ü. (2001). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2004). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ekinci, Ö. (2009). *Öğretmen Adaylarını Empatik ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erçoşkun, M., E. (2005). *Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Empatik Becerilerini Çeşitli Değişkenler Açısından İncelemesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erçoşkun, M., H., Dilekmen, M., Ada, Ş. ve Nalçacı, A. (2006). “Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Bireysel Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13.

- Genç, S., Z. ve Kalafat, T. (2008). “Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma”. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19, 213.
- Kabapınar, Y. (2002). “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğrencinin Toplumsal Duyarlılık Becerilerinin Geliştirilmesinde Kullanılacak Bir Öğretim Yöntemi Olarak Sosyal Empati. Yaşadıkça Eğitim”. Sayı: 76. ss 29-34.
- Karasar, N. (2002). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Katz, R., L. (1963). Empathy, Its Nature And Uses. The Free Press Of Glencoe, A Division Of The Macmillan Company, Printed In The United States America.
- Kılıç, S. (2005). İstanbul'daki Okul Öncesi Öğretmenlerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Kolayış, H. ve Yiğiter, K. (2010). “Kocaeli İlinde Görevli İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Çalışan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Empati Becerilerinin İncelenmesi”. International Online Journal of Educational Sciences, 2 (2), 562-578.
- Köseoğlu, S. (1994). Psikolojik Danışmanların Empatik Becerilerinin ve Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Maden, S. ve Durukan, E. (2011). “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma”. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:03, No:40, 19-25.
- Nazik, M. ve Arlı, M. (2004). Bilimsel Araştırmaya Giriş. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özbek, M., F. (2004). “Toplumsal Yaşamda Empati”. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 1, 1-16.
- Pala, A. (2008). “Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma”. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 13.
- Rehber, E. (2007). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Patik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Savaş, B. ve Ünüvar, P. (1999). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı (Modül 8). Budur: MEB. Yayınları.
- Tanrıdağ, Ş., R. (1992). Ankara'daki Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Çalışan Personelin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerini Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Doktora Tezi).Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Yavaş, B. (2007). İlköğretim 5. Sınıf Öğretmenlerinin Empati Becerileri İle İlköğretim 5.Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarıları Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, İ. ve Akyel, Y. (2008). “Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(3), 27-33.